

Ob rob okrogli mizi o prevajanju slovenske literature v romunščino in romunske literature v slovenščino

Pe marginea mesei rotunde despre traducerile slovene din literatura română și despre cele în limba română din literatura slovenă

Marjeta Prelesnik Drozg

Lani je preteklo štirideset let od ustanovitve lektorata romunščine na Filozofski fakulteti. Oddelek za romanske jezike in književnosti je obletnico obeležil z mednarodno konferenco, ki se je na Filozofski fakulteti odvijala 6. septembra 2019 v legendarni romanistični predavalnici 13 v pritličju.

Tako lektorat romunščine v Ljubljani kot lektorat slovenščine v Bukarešti (ki je prav tako praznoval 40 let) pomembno prispevata k širjenju in izmenjavi obeh kultur, še posebej književnosti. S poznavanjem jezika se širi krog možnih prevajalcev, ki nam omogočajo uživanje literarnih biserov obeh narodov.

Na konferenci smo organizirali okroglo mizo o književnem prevajanju, na kateri so sodelovali: danes najaktivnejša posrednika med slovensko in romunsko književnostjo, prevajalca Aleš Mustar in Paula Braga, Richard Sârbu, prvi romunski lektor v Ljubljani (1978–1982), pa tudi prevajalec in dober poznavalec

receptije romunske književnosti na slovenskih tleh, ter kot povezovalka Marjeta Prelesnik Drozg.

V pogovoru so prevajalci na zgodovinski okvir, ki ga je nizala voditeljica, dodajali svoje osebne izkušnje, zgodbe, strokovne nasvete in s tem na navidezno lahkoten način občinstvu omogočili širok uvid v tematiko, ki pri nas ni tako dobro poznana.

1 Slovenska književnost v Romuniji

Čeprav velja, da je prva slovenska leposlovna knjiga v romunščini, Cankarjev *Hlapec Jernej in njegova pravica* (*Dreptatea lui Jernej*), izšla leta 1973 v prevodu Valentina Deşliuja, je letnico potrebno premakniti kar za štiriinštirideset let nazaj.

Leta 1928 je romunski časnik *Adevarul* (*Resnica*) objavljial Hlapca Jerneja v podlistku, leto pozneje pa je izšla še njegova knjižna izdaja v prevodu Lie Hirsu, ki se je po vsej verjetnosti zgledovala po francoskem prevodu iz leta 1926 (*Jezik in slovstvo* 1986: 200–201).

Pred Deşlijevo izdajo so odlomke *Hlapca Jerneja* objavili v dveh manjšinskih revijah na jugoslovanskih tleh. V obeh revijah, *Libertatei* (*Svobodi*) iz Pančeva ter *Lumini* iz Vršca, so tudi pozneje lepo skrbeli za objavo romunskih prevodov slovenskih književnikov.

Valentin Deşliu, književnik in prevajalec (specialist predvsem za bolgarski jezik), si je izvirnik *Hlapca Jerneja* sposodil kar v Slovanski knjižnici v Ljubljani. Čez dve leti in pol ga je v Slovansko knjižnico vrnil ter podaril še svoj tiskani romunski prevod s posvetilom.

Vida Rus, dolgoletna lektorica slovenskega jezika na Univerzi v Bukarešti (1984–1996), je o Deşlijevem prevodu zapisala:

Labko rečemo, da je prevod po umetniški strani izredno uspel, saj ima človek ponekod celo občutek, da je romunski Hlapec Jernej skoraj ritmična imitacija izvirnika (*Slavistična revija* 1985: 466)

Kasneje je Deşliu izdal še nekaj prevodov iz slovenskega knjižnega opusa. Morda bi na tem mestu omenili, da so leta 1981 izšle Ingoličeve novele pod skupnim naslovom *Dragoşte intersizâ* (*Prepovedana ljubezen*), pri katerih sta

prevajalca Deşliu in njegova žena Mihaela v uvodni besedi na kratko podala zgodovino slovenske književnosti. Prav istega leta pa je v romunski reviji *Steaua* (*Zvezda*)¹ Ciril Zlobec objavil esej *Literatura slovena azi* (*Slovenska književnost danes*), prevedel ga je Richard Sârbu.

Prvi slovenski pesnik, ki je doživel romunsko knjižno izdajo, je Srečko Kosovel. Leta 1972 ga je pesnik, urednik in prevajalec Anatol E. Bakonsky vključil v knjigo *Panorama poeziei universale contemporane: 1900–1950* (*Panorama sodobne slovenske poezije*).

Radu Cârnci, eden od treh romunskih pesnikov, ki so prevajali našega pesnika, je v uvodu k izdaji pesniške zbirke *Extazul morţii* (*Ekstaza smrti*), ki je izšla 1975 in obsega 55 Kosovelovih najlepših pesmi, o Kosovelu zapisal, da je »večni mladenič, ki ga bičata genij in smrt«, in da je z vsvo svojo poezijo »unikat sodobnega pesništva...«

Vojvodinski pesnik romunske narodnosti Petru Cîdru pa je poromunil reprezentativen izbor slovenskih pesnikov in poskrbel, da se je ta antologija slovenske lirike z naslovom *Efemera mea veşnice* (*Moja kratka večnost*) leta 1984 znašla na policah bukareških knjigarn.

Vida Rus trdi, da je Cîdru izredno strog prevajalec, saj se njegovi prevodi često dobesedno ujemajo z izvirnikom, da pa je pri prevodu prostega verza izredno dober. Za pokušino prilagamo nekaj verzov priljubljene Minattijeve pesmi Nekoga moraš imeti rad:

Pe cineva trebuie să iubeşti
Fie chiar iarba, rîul, copacul sau piatra
Cuiva trebuie să-i pui mîna pe umăr
Ca flămînd, să se sature de apropiere,
Cuiva trebuie, trebuie
Asta e ca o îghîţitura de apă
Cuiva trebuie să-i dăruieşti norii tăi albi,
Păsările îndrăzneţe ale visurilor tale,
Păsările înfricoşate ali neputinţei
(căci undeva şi pentru ele trebuie să existe
calde cuiburi şi linişte)

1 Objavljeno v Cluju, št.7/1981, str. 13.

Nekoga moraš imeti rad,
Pa čeprav travo, reke, drevo ali kamen,
Nekomu moraš nasloniti roko na ramo,
Da se lačna nasito bližine,
Nekomu moraš, moraš,
To je kot kruh, kot požirek vode,
Moraš dati svoje bele oblake,
Svoje drzne ptice sanj,
Svoje plašne ptice nemoči
(nekje vendar mora biti zanje
gnezdo miru in nežnosti) ...
(Slavistična revija 1985: 469)

V poznejših letih in vse do danes so se v romunskem revijalnem tisku vrstile tako številne objave pesmi in odlomkov slovenskih avtorjev kot tudi prevodi pogovorov s slovenskimi književniki.

Po letu 2009 se med književnimi prevajalci slovenskega leposlovja pojavi ime Paula Braga Šimenc. V romunskih literarnih revijah začne objavljati prevode Lojzeta Kovačiča, Milana Jesiha, Aleša Debeljaka in drugih. 2014 izide v njenem prevodu pri založbi Casa Cărții de Știință iz Cluja Jančarjev roman *To noč sem jo videl (Azi-noapte am văzut-o)*. Med njenimi odličnimi prevodi v zadnjih letih zasledimo še *Nekropolo* Borisa Pahorja (2015), *Opazovalca (Observatorul)* Evalda Flisarja (2017) in roman *Jugoslavija, moja dežela (Iugoslavia, lumea mea)* Gorana Vojnovića (2018). V knjižni izdaji sta izšli tudi dve pesniški zbirki, prva Aleša Debeljaka *Manufactura țărăni. Antologie de versuri (Manufaktura prabu. Antologija verzov)*, in druga *În noaptea asta gândacii vor ieși din pământ (To noč bodo brošči prilezli iz zemlje)* Jane Putrle Srdić.

Paula Braga Šimenc je na okrogli mizi povedala, da ima še veliko prevajalskih želez v ognju, zato srčno upamo, da bo kmalu zagledal luč nov slovenski roman v njenem mojstrskem prevodu.

V zadnjem času se je med knjižne prevajalce iz sloveščine v romunščino vpisala še Alina Irimia. Prevedla je Vojnovičev roman *Čefurji raus (Afara cu cefurii)*, na izdajo pa še čaka njen prevod romana *Sušna doba (Sezona uscata)* Gabrijele Babnik.

Vsi, ki jih prevodi slovenske književnosti v romunščino zanimajo podrobneje, lahko prav v članku Aline Irimije, ki ga je objavila v zborniku *Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture: 1919*, najdejo krajšo bibliografijo slovenskih knjižnih prevodov v romunščino (Irimia 2019).

Posebna zgodba so prevodi mladinske literature. Mladinska knjiga je, predvsem po zaslugi dolgoletne lektorice romunščine na Univerzi v Ljubljani in izvrstne prevajalke Eve Georgete Catrinescu, leta 2009 odprla svojo prvo knjigarno v Romuniji, in sicer v novo odprtem nakupovalnem središču Militari v Bukarešti.

Eva Catrinescu je poskrbela, da so se na policah slovenske knjigarne v Romuniji znašli številni prevodi otroške in mladinske literature. Knjige Ele Peroci (*Muca copatarica*, v prevodu *Pisica pantofăresă*), Anje Štefan (*Kotiček na koncu sveta*, v prevodu *Un colț la capătul pământului*) in Dese Muck (*Anica in zajček*, v prevodu *Alina și iepurașul*) so le nekatere med njimi, ki so bile pri starših in otrocih v Romuniji zelo dobro sprejete.

2 Romunska književnost v Sloveniji

Podatki o romunski književnosti na slovenskih tleh so v našem prispevku večinoma zajeti iz vzajemne baze cobiss. Že takoj nam pade v oči, da pri knjižnih prevodih iz romunščine izstopata dva prevajalca, Katja Špur v starejšem obdobju in Aleš Mustar v novejšem.

Katja Špur (1908–1991), sicer tudi pesnica, se je romunščine naučila na lektoratu, ki ga je vodil Richard Sârbu. Ta je na okrogli mizi povedal, da ji je pogosto svetoval, kaj iz romunske literarne zakladnice bi bilo potrebno prevesti. Omenil je tudi, da je v sedemdesetih in osemdesetih letih večina pomembnih literarnih stikov med pisatelji obeh dežel potekala na vsakoletnih pisateljskih srečanjih društva PEN na Bledu.

Poleg številnih revijalnih objav je Katja Špur prevedla osem romanov. Med romani bi izpostavili *Samoljubje* Augustina Buzure, ki je izšel leta 1979 pri Pomurski založbi v zbirki Mostovi, ter *Delirij* Marina Prede, ki je pri Cankarjevi založbi izšel dve leti kasneje.

Romunsko literaturo je v veliki meri obogatila prav folklor. Folklor postane soustvarjalka romunskih literarnih mojstrov. Za enega vidnih romunskih

pesnikov Mihaia Eminescuja pravijo, da si je prilastil ljudsko ustvarjalnost vseh romunskih pokrajin, da se je le-ta prelila vanj, on pa si je ob njej obogatil umetniški navdih (Književni listi 1980: 16). V slovenščini imamo priložnost spoznati, kako se je folklor zlila s pesnikovo vizijo sveta v njegovi pesnitvi *Lucafăr (Lucifer)*, ki jo je že leta 1964 prevedel Jože Šmit. Morda bi bil namesto *Luciferja* bolj posrečen prevod pesnitve *Zvezda Danica*, kar Lucafăr v romunščini tudi pomeni.

Še eno zanimivo romunsko ljudsko pesnitev lahko beremo v slovenščini. *Ovčka Miorica* je zelo stara ljudska pripovedna pesem, ki jo je sredi devetnajstega stoletja zapisal in prelil v knjižni jezik Vacile Alecsandri, v slovenščini pa je v prevodu Katje Špur izšla v zbirki Knjižna čebelica leta 1987. Richard Sârbu nam pojasni:

»*Miorica* nima nič podobnega v delih drugih narodov. Lahko rečemo, da je *Miorica* še en dokaz duhovne teritorialne in zgodovinske enotnosti ter trajanja romunskega naroda v donavsko-karpatškem prostoru.« (Književni listi 1980: 16)

Preskočimo s folklore na sodobno romunsko književnost. Glavni »krivec«, da lahko v slovenščini beremo večino pomembnih romunskih sodobnih avtorjev, je pesnik in prevajalec Aleš Mustar. Njegov književni prevajalski opus iz romunščine obsega kar sedemnajst romanov, če pa k temu prištejemo še vse literarne revijalne objave, se ne čudimo, da je za svoj prispevek k širjenju romunske kulture leta 2012 prejel častno diplomu, ki jo podeljuje romunsko zunanje ministrstvo.

Iz obsežnega prevajalskega opusa, ki obsega sama znana imena romunske sodobne književnosti, bi morda le izpostavili prevode evropske pisateljske zvezde Mircea Cărtărescuja (*Zakaj ljubimo ženske*, *Nostalgija*, *Motorno kolo*, *parkirano pod zvezdami*), *Hotel Evropa* Dumitruja Țepeneaga, ki velja za eno prvih romunskih prevodnih uspešnic med našimi bralci, pa duhoviti *Kokošji raj* Dana Lunga ter pretresljivi roman *Kinderland* moldavske pisateljice Liliane Corobce, ki so ga leta 2017 priredili in postavili na oder v Mestnem gledališču. V *Zgodbah iz Romunije* lahko uživamo v kar dvaindvajsetih kratkih zgodbah vidnih romunskih avtorjev, nujno pa je potrebno omeniti še prevode dveh velikih romunskih pesnic, Ane Blandiane in Nore Iuge.

Romunski avtorji prav tako niso ostali prezrti na slovenskih literarnih festivalih. Veliko nagrado Vilenice je leta 2011 dobil Mircea Cărtărescu, naslednje leto jo je prejela pesnica Ana Blandiana. Kristal Vilenice za najboljše branje oz. besedilo v zborniku je leta 2011 prejel Dan Coman, 2014 pa Liliana Corobca. Na pesniškem festivalu Poezije in vina sta sodelovala Nora Iuga in Dan Coman, prva leta 2011 in drugi leta 2012.

Za konec naj povemo, da se na romunskem lektoratu pod vodstvom predane lektorice Ioane Jieanu trenutno kalijo novi upi, ki s prvimi prevajalskimi koraki že nakazujejo, da slovenski literarni trg tudi v prihodnje ne bo prikrajšan za prevode romunske književnosti.

Literatura

Dobrovoljc, France. 1986–1987. “Dopolnilo k članku »Slovenska književnost v Romuniji.” *Jezik in slovstvo* 32, št. 6: 200–201.

Irimia, Alina. 2019. “Raznolikost prevodov slovenske literature v romunščini.” Zbornik Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture: *Slovenski jezik, literatura in kultura* 55, 2019 (https://centerslo.si/wp-content/uploads/2019/06/55-SSJLK_Irimia.pdf)

Rus, Vida, Victoria, Frāncu. 1985. “Slovenska književnost v Romuniji.” *Slavistična revija* 33, št. 4.

Sîrbu, Richard. 1982. “Most med kulturama.” *Razgledi*.

Sîrbu, Richard. 1980. “Folklor kot neizčrpen.” *Književni listi*.

Slavistična revija. letnik 33/1985, št. 4, okt. – dec., str. 466.

Jezik in slovstvo. ISSN 0021-6933. – Letn. 32, št. 6 (mar. 1986/87), str. 200–201

Književni listi. 2. Oktober 1980, str. 16.

Povzetek

V prispevku je podan kratek pregled slovensko-romunskih in romunsko-slovenskih kulturnih stikov, zlasti na področju književnega prevajanja. Namen prispevka je tudi informativno pregleden oris povezav med obema kulturama.

Ključne besede: romunska književnost, slovenska književnost, književni prevodi, zgodovinski pregled

Rezumat

Articolul de față oferă o privire scurtă asupra traducerilor literare româno-slovene și sloveno-române

Cuvinte cheie: literatură română, literatură slovenă, traduceri literare, prezentare istorică

Slika 5: Fotografije s simpozija